

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 11. АПРИЛА 1879.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАПИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплатата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примно да разашаље овај лист.

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ,

ЊЕГОВА САДАШЊОСТ И ЊЕГОВА БУДУЋНОСТ.

(Наставак.)

Прво и друго мора се одлучно потврдити. За прво сведочи општи интерес и потпора, коју је опера стекла у општинству и у компетентној критици, — за друго, што је она утрла пут бољем укусу и посредно омогућила, да се последњих година написало и певало пет нових изворних хрватских опере, којих никад не би било, да се није Зајцем покренуо, ако и не посве оригинални, а то бар у те стапе идући гласбени покрет у Хрватској. О небројеним другим композицијама, које су све на темељу тог покрета настале, не ћу ни да говорим. А би ли без уведенja опере у Загребу било и хрватског складатеља Зајца? Не би ли и он уз нашега Супеа био оно остао, што беше? Нама треба свака сила, јер их немамо у изобиљу, да би их лако могли прегорети.

Хрватска се опера као таква налази данас онде, где се налазила хрватска драма пре 20 година, па се мора и тако пресуђивати и дозволити многа „licencia poetica“, која јој се не ће моћи дозволити кад порасте из детиње добе.

Свака је уметност интернационална, па ће нас једнако очарати мелодија, кичица и длето Францеза, Талијана и Грка. С тога је и прави несписао говорити о народној гласби, народном сликарству, народном кипарству. Јер што је естетски лепо, — о народност се не веже. Специјално народни мотиви имају се покоравати тим општим законима лепога, а чим су томе одговорили, постају својином свега човечанства, а појединцима и народима остаје само част и слава. За што да ми посижемо за посебним глобусом?

Ове су се сезоне на нашој опери неке стране опере певале у главним улогама талијански, а све хрватске хрватски, па је то дало повода на почетку споменутој саблазни. Рекло се, све се

има певати хрватски, јер је то земаљски завод. То је оправдан захтев, признајем, али га све дотле држим неоправданим, док се не нађу бар такви певачи, који ће моћи хрватски певати с успехом. Не мамо ли за то рођених Хрвата, узајмимо ваљане странце, али не на пар месеца, јер они, нити ће моћи, нити ће хтети научити језика, којим апсолутно никад више не ће моћи певати.

Ја се сећам, да су пре неколико година на чешком народном позоришту певали цељу годину познати тенори Стјањ и Хајош талијански, а ипак имају Чеси приличан број домаћих ваљаних певача. Исто је тако било на мађарском народном позоришту у Пешти, где су Ида Бенза и Мина Хаук као ангажовани чланови певале дуго времена талијански.

Абсурдно је пак рећи, како се у нас рекло: „Волим слушати Јанковића певати хрватски него Денегрија талијански“, јер је Јанковић према Денегрију апсолутно зло, а овај према оному апсолутно добро. А све то ради речи, које су у опери тек друга ствар! Као да Риголето постаје тад хрватском опером, ако се пева хрватски! А кад још ће томе нужда на то присилава? — Ја још не могу ни ту никакове насладе осетити нити видити спасене части хрватског земаљског позоришта, ако певач, који апсолутно ни речи хрватски не разуме, стане мучити себе и слушатеље сакаћењем језика. Он ће шта више остати укочен и несигуран, — а слушатеља ће врећати.

Вели се још и то, да смо имали цељу хрватску оперу, на којој се само хрватски певало. То је истина, него су нас тада само морали целе године уздржавати страни гости, који опет нису хрватски певали, а којих ове године нисмо третали — те је и тим управа нешто приштедила.

Признајмо само искрено, да нас данас више с малом изнимком они певачи не би задовољили. А Загреб ће још дugo времена делити исту судбину са свима мањима градовима: младе и ваљане сile увек ће даље тежити.

Моје је с тога уверење, да ће и хрватска опера посве хрватски процветати тек онда, кад се народно позориште стално преустроји, па кад ће уметнику пружити сталну и достојну екстенцију. Све дотле пак, да можемо без уштруба за нашу народност трпити, да нас изнинио насладује мелодија била она наскладана на филолошким материјалу хрватском или талијанском.

Тако је с опером.

Уз ове одношаје, па јер се никако не да одстранити све замешани дефицит, који ће ове године бити знатно мањи од пређашњих сезона, већ се више пута пронела вест, да се мисли опера укинути — али никад није она тако позитивно ступила у свет као сада.

Који су разлози томе ја не знам, ал' не могу допустити, да би дефицит могао бити меродаван у том питању, јер би се тада морала затворити сва позоришна овцидента, јер сва болују од те болести. А ипак се то не забива, већ их владари, државе и приватни људи подржавају великим жртвама. А да ће се с укинућем хрватске опере одстранити дефицит народног позоришта, може се само врло наивним људима или деци казати, која не знају рачунати, да ће тада и сав приход позоришта спасти испод две трећине садањега, а трошак за драму, која се свакако попунити и која свакако мора имати свој оркестар, да ће се знатно повећати.

Извор дефицита нема се тражити ни у опери нити у драми, већ које у неуредним одношајима нашега позоришта, које у свеопштој стагнацији материјалног напретка. Одатле пак нити следи право укинућа опере или драме, нити ће се дефицит одстранити укинућем једне од тих уметничких грана.

Без знатних новчаних жртава не ће се ни у будуће одржати хрватско позориште, ал' му треба пронаћи и нове изворе дохотка. Уверен сам, да би се и Њ. Величанство одазвало молби хрватског народа сталном потпором, јер подушире сличне заводе у Бечу, Пешти и Колашвару.

Који би пак могли други разлози бити меро-

давни за укинуће опере, која de facto сад још највише носи позоришној благајни? Јер се не пева чисто хрватски? Пева ће се, кад задовољите горе споменуте захтеве. Јер се драма напушта? Чија је тс кривња? Учините, да се не напусти.

Но узмимо збиља, да се опера укине с разлога штедње, с разлога, да узмогне драма боље напредовати и свих осталих могућих и немогућих разлога, — што тад?

Да ли ће драма, каква је сада, боље напредовати? Без знатног преустројства никако. А одакле то преустројство?

Субвенција ће бити размерно мања, доходак од ложа и улазнице преко две трећине мањи, од позоришта ће се одбити сви живљи, који нам нису склони, а могли би их с временом предобити. Имаде шта више велик део опћинства, које мисли, да се с опером мора укинути и драма, јер се сама данас више није кадра уздржати. Тако ће опет бити и дефицијата материјалног, а још ће бити већи дефицит морални, јер смо тада сами порушили за вољу неколиких хира зграду, коју смо толико година градили толиким напором, — а порушисмо је само с тога, што се она уз малена средства није одмах створила великим и сјајном палатом. Незадовољни лаганим, ал' сигурним напретком, учинићемо у земљи и народу клицу самосталног уметничког стварања, па кад не буде другачије позваћемо си опет сваке године туђинце, нека нас наслите за време својим продукцијама, а ми ћемо опет лепо идилички певати уз наше гусларе и тамбураше.

А сме ли то бити? Не, не сме! Хрватска уметност, и ако у повојима, имаде таково право на екстенцију, као и хрватска управа, као и хрватско судство, као и хрватско школство. Она не сме апеловаки ни на чије веледушје или смиљовање, она има право пре захтевати свој део, него многи господин своје сувишне и незаслужене дневнице. Хрватски народ није доприносио узалуд жртава, а мора их и на даље доприносити, хоће ли народом да остане. То нека одлучи о судбини овог културног завода хрватског и јер се надам, да ће се наћи и код саме високе владе доста патриотичних мужева, који ће овако мислити, с тога ни не верујем у сакаћење хрватског позоришта.

Нека се излечи оно, што је болесно, али нека

се не меће у гроб болесник, који ће уз ваљану операцију оздравити.

Пажљиви се читатељ могао уверити из свега до сад реченога, да су одношани на хрватском народном позоришту допрли дотле, да га ваља или у целости укинути, или с темеља преустројити. Оно прво нити може, нити сме бити, — преостаје даље друго, од чега зависи сва будућност његова.

А како и што да се преустроји? У том погледу ево у главном формулисаних предлога, за које радо признајем, да су непотпуни, али би се изкуством и правом љубави и пожртвовањем за ствар дали попунити.

1. Управа народног хрватског позоришта нека се повери само једној особи, посве неодвисном

интенданту, који је одговоран једином бану, као глави земље. Хрватски сабор нека врши надзор. Интенданат нека буде слободан и самосталан у свима одредбама, што ће их потребним пронаћи буди према особљу, буди према управи техничкој и финанцијалној, буди према уметничким средсвима, којима ће се послужити, да поспеши напредак и углед завода, не прекорачив ипак задатка, да равна хрватским земаљским позориштем па да му ваља према томе у првом реду настојати о напретку домаће, хрватске уметности.

2. Да узмогне процветати драма и опера, ваљајој имати не само драматских дела, већ и ваљаних репрезентаната, даље представљача и певача. А кад ће тих бити, увећа ће се и продуција.

(Свршће се.)

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Жене у установном животу.“ Шаљива игра у 3 чина, од Колонана Тота, превео Јустин Милан Шимић.) Приказана у недељу 25. марта о. г.

Једва се приказа на нашој позорници преведена глума! Али, и било би доста чудно и смешно, кад би се тако специјално маџарска особина „прерадила“ на српски. Не кажем, да у нас нема кортешовања и осталих мана, које спонданску људе, чим осете коју мангуру више у цену, али у горњем случају остаје ипак тип маџарски.

Глума је доста позната нашој публици, није даље нуђено, да се бавимо око ње, а држим, да не ће бити ни нуђено, да уверавамо публику, како су глумци били ваљани, од Валенте Банфалвије (Ружића) до Барона Сланкаменије (Добриновића) — бар тако иде рец на позоришном листу.

(Ванредна представа у жорист породице понојног песника Ђуре Јакшића) У уторак 27. марта о. г.

У пуном дворани обави се свечана представа, пред много бројним светом одаде управа и позоришна дружина пошту своју породици српског песника. Распоред беше: 1. „Увод из словенских песама“ од Титла, свирао позоришни свирачки збор 2. „Пролог“ говорио г. А. Хадић, управитељ срп. народ позоришта — кратка али врло ваљана карактеристика Јакшићевог песништва. 3. „Снегу“, песма од Шуберта, певао г. П. Добриновић. 4. „Еј, да ми се љубав слије,“ дует од Менделсона певале гђа С. Максимовићка и гђца Л. Хадићева. 5. „Три хајука,“ од З.-Ј. Јовановића, декламовао на одличан начин г. С. Рајковић. 6. „Молитва,“ од Вебера, квартет, певали гђа С. Максимовићка, гђца Л. Хадићева и г. г. П. Добриновић и Ђ. Јовановић. 7. „Српске народне песме,“ певала на опште задовољство гђа Д. Ружићка. 8. „Увод у оперу Виљем Тел,“ од Рося-

нија, свирао свирачки збор позоришни. На послетку се приказала позната шаљива игра Р. Бенедикса „Пркос“, што је посроји Ј. Андрејевић, а музику јој удеси А. Максимовић. — Публика је задовољно оставила позориште, не бројећи то веће међу изгубљена.

(„Кин.“ Позоришна игра у 5. чинова, написао Александар Дима, с француског превео К. Н. Христић.) Приказана у суботу 7. априла о. г.

И та је глума доста позната публици нашој, али за то опет не губи никако од своје вредности. Она је себи задобила грађанско право на свим европским и ваневропским позорницама. Она је двојако занимљива, за публику, што је врло добра, жива, чуна духа и заплета, и за глумце, јер је у њој главни јунак један од најизврснијих репрезентаната глумачке уметности, инглески глумац Едмунд Кин. Ми га видимо, какав беше код куће, пред светом, и низом и вишом, у гардероби и на позорници, видимо га као човека и глумца, видимо га кад ужива и пати, видимо га у котурну, у фраку, у блузи и шофроку, али, наравно, у свакој струци идеалисаног, узвишеног, не са свим таквог, какав беше записта.

Од приказивача споменућемо Ружића као Кина, гђцу Л. Хадићеву као Ану Дембијеву, г. Рајковића као војводу гаџаског и гђу М. Рајковићу као Јелену, њима припада глајна заслуга. Једно бисмо пак замерили у подели, и то, што се дало гђици Б. Хадићевој две разне улоге, кад је била још једна снага на расположењу. Гђи С. Максимовићки не би за цело дерогирало, кад би се примила и познатне улоге Кетике, те би на тај начин отпао пола непријатан, пола смешан уплив на публику, кад једну особу гледи у разним метаморфозама, и то још у озбиљној глуми.

Е. Р.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

49. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

СВЕЧАНА ПРЕДСТАВА

У ПРОСЛАВУ СРЕБРНЕ СВАДБЕ ЊИХОВИХ Ц. И АПОСТ. КР. ВЕЛИЧАНСТВА
КРАЉА ФРАЊЕ ЈОСИФА И КРАЉИЦЕ ЈЕЛИСАВЕТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 11. АПРИЛА 1879.

ЧАША ВОДЕ.

Хисторијска шаљива игра у 5 чинова, од Е. Скриба, с немачког превео В. В.

ОСОВЕ:

Краљица Ана	М. Рајковићка.
Војводкиња Малброва, њена љубимица	Д. Ружићка.
Виконт Ханри Сен Жан Болинброк	Ружић.
Мешем, заставник телесне страже	Лукић.
Ебигајила, братичина војводкињина	Л. Хаџићева.
Маркиз Торси, посланик Лудвика XIV.	Марковић.
Томпсон, пријавитељ у краљичној соби	Јовановић.
Члан сабора	Ћирић.
Албемарлова	Б. Хаџићева.
Придворник	Поповић.

Догађа се у Лондону у палати св. Јакова, и то прве четири радње у дворани за примање, а последња у краљичној соби.

Ко од наших претплатника жељи своја места за ову свечану представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Умољавају се поштовани претплатници, да би изволели исплатити што ћо дугује у име претплате у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.